

پارادوکس درمانی

(روان درمانی اضدادی)
مبانی نظری و عملی
کار با فرد، زوج و خانواده

نویسندگان
دکتر جمال‌الد آر. ویکس
(انجمن ازدواج فیلادلفیا)
دکتر لوسیانو لاباتیه
(دانشگاه ایالتی جورجیا)

مترجم
دکتر فرشاد بهاری
(متخصص مشاوره خانواده)
ویراستاری: گروه علمی رشد

تهران - ۱۴۰۱

بیایید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

دوست عزیز، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله نویسنده، مترجم و ناشر آن است. تکثیر و فروش آن به هر شکلی بدون اجازه از پدیدآورندگان کاری غیراخلاقی، غیرقانونی و غیرشرعی، و کسب درآمد از دسترنج دیگران است. نتیجه این عمل نادرست، موجب رواج بی‌اعتمادی در جامعه و بروز پیامدهای ناگوار در زندگی و ایجاد محیطی ناسالم برای خود و فرزندانمان می‌شود.

www.ketab.ir

ویکس، جرال د آر، ۱۹۴۸ - م. (Weeks, Gerald R.)

پارادوکس درمانی (روان‌درمانی اضدادی): مبانی نظری و عملی کار با فرد، زوج و خانواده/ نویسنده جرال د

آر. ویکس، لوسیانو لاباتِه + مترجم فرشاد بهاری؛ ویراستاری گروه علمی رشد.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات رشد، ۱۴۰۱. مشخصات ظاهری: ۳۲۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۵۱-۱۸۷-۳ وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: عنوان اصلی: Paradoxical psychotherapy: theory and practice with individuals, couples, and

families, 1982.

یادداشت: کتاب‌نامه.

یادداشت: واژه‌نامه.

موضوع: روان‌درمانی تناقضی (Paradoxical psychotherapy) موضوع: معاند‌رمانی (Logotherapy)

شناسه افزوده: لاباتِه، لوسیانو، ۱۹۲۸ - م. (L'Abate, Luciano)

شناسه افزوده: بهاری، فرشاد، ۱۳۴۶ - مترجم رده بندی کنگره: RC۴۸۹

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۴۴۶۶۵

رده بندی دیویی: ۶۱۶/۸۹۱۴

حق چاپ محفوظ است

پارادوکس درمانی

(روان درمانی آضدادی)

مبانی نظری و عملی کار با فرد، زوج و خانواده

نویسندگان

دکتر جرالد آر. ویکس، (انجمن ازدواج فیلادلفیا)

دکتر لوسیانو لاباتنه، (دانشگاه ایالتی جورجیا)

مترجم

دکتر فرشاد بهاری (متخصص مشاوره خانواده)

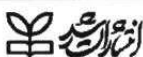
ویراستاری: گروه علمی رشد

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۱ - شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: آرمانسا

© کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر برای انتشارات رشد محفوظ است.

هرگونه استفاده تجاری و تکثیر و انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه‌ای از جمله زیراکس، فتوکپی، کتاب الکترونیکی و پی‌دی‌اف، کتاب صوتی، انتشار در سایت‌ها و فضای مجازی، و ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش آن بدون دریافت مجوز قبلی و کتبی از ناشر ممنوع و قابل پیگرد قانونی است. اشاره به مطالب کتاب یا نقل بخش‌هایی از آن برای نقد و بررسی در رسانه‌های چاپی و الکترونیکی و رادیو و تلویزیون با ذکر منبع، بلامانع است.

مرکز نشر و پخش کتاب‌های روان‌شناسی و تربیتی

ساختمان مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان شهدای ژاندارمری، شماره ۴۱، تلفن: ۶۶۴۰۴۴۰۶

فروشگاه: میدان انقلاب، رویه‌روی سینما بهمن، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)، شماره ۷۲

تلفن: ۶۶۴۹۷۱۸۱ - ۶۶۴۹۸۳۸۶ - ۶۶۴۱۰۲۶۲

تهران - ۱۴۰۱

فهرست مطالب

۱۱	سخن مترجم
۱۷	پیش‌گفتار
۱۹	آغاز سخن
۲۳	سپاسگزاری
۲۵	فصل اول: درآمدی بر روان‌درمانی اضعادی
۲۶	روان‌درمانی اضعادی چیست؟
۳۰	تاریخچه روان‌درمانی اضعادی
۴۳	فصل دوم: ماهیت انسان و نظریه اضعادی تغییر
۴۴	نظریه اضعادی تغییر و ارتباط
۴۶	نظریه جدلی (دیالکتیکی) روان‌درمانی اضعادی
۴۸	نظریه جدلی تغییر و درمان اضعادی
۵۱	بافت درمان اضعادی
۵۳	نشانه‌های مرضی
۵۸	منطق جدلی نشانه‌های مرضی

۵۹	نشانه‌های مرضی ناشی از سیستم خانوادگی نامتمایز
۶۱	فراسوی اضداد؛ طرح‌واره دیالکتیکی
۶۵	فصل سوم: اصول دیالکتیکی آسیب‌شناسی روانی
۶۷	اقدام - پاتولوژی به‌منزله فطری بودن
۶۸	تعامل - پاتولوژی به‌عنوان ناتوانی تعاملی
۷۰	نظریه دیالکتیک سایکوپاتولوژی
۸۱	نتیجه‌گیری
۸۳	فصل چهارم: چه موقع اضدادی کار کنیم
۸۵	اهمیت تاریخچه
۸۶	مقاومت و مزمن‌بودن
۸۷	سنجش و اندازه‌گیری مقاومت
۸۸	مداخله اضدادی با خانواده
۹۱	الگوهای مراوده خانوادگی
۹۵	تناقض‌هایی درباره مداخله اضدادی
۹۷	نتیجه‌گیری
۹۹	فصل پنجم: چگونه اضدادی کار کنیم
۱۰۳	رهنمودهای کلی برای مداخله اضدادی
۱۰۶	جلسات آغازین
۱۱۵	فرمول‌بندی، ارائه، و ردگیری مداخله‌های اضدادی
۱۲۳	اصول مداخله اضدادی
۱۲۷	نتیجه‌گیری
۱۲۹	فصل ششم: سامان‌دهی فنون اضدادی
۱۳۱	سطوح مداخله اضدادی
۱۳۴	اضدادهای اعتراضی و تسلیم‌محور
۱۴۱	فصل هفتم: تلفیق فنون اضدادی
۱۴۲	نومیناسازی
۱۴۴	تعویض برجسب
۱۵۱	پارادوکس‌های تجویزی و توصیفی

۱۶۷		مقید/ مانع سازی
۱۶۹		پیامدهای منفی رهایی از افسردگی
۱۸۰		موضع گیری
۱۸۱		پارادوکس های غیرمستقیم و مرموز
۱۸۶		پارادوکس های بینش آفرین
۱۸۸		نتیجه گیری
۱۸۹		فصل هشتم: نوآوری های اخیر در استفاده از فنون اُضدادی
۱۸۹		درمان اُضدادی افسردگی
۱۹۳		مداخله اُضدادی با کودکان
۱۹۹		فصل نهم: نامه های اُضدادی
۲۱۴		فنون مورد استفاده در نامه های اُضدادی
۲۱۹		نتیجه گیری
۲۲۱		فصل دهم: مطالعات موردی در روان درمانی اُضدادی
۲۲۲		نمونه ۱: مداخله اُضدادی در فرد و خانواده
۲۵۳		نمونه ۲: درمان اُضدادی افسردگی
۲۶۳		نمونه ۳: مداخله های اُضدادی با خانواده تک والدی
۲۷۳		فصل یازدهم: تحقیقات
۲۷۴		تحقیق درباره قصد اُضدادی
۲۷۹		تحقیقات درباره روان درمانی اُضدادی
۲۸۳		تحقیقات پدیدارشناختی درباره مداخله های اُضدادی
۲۸۶		درمان اُضدادی
۲۸۷		پارادوکس درمانی
۲۸۷		فراباور درمانی
۲۹۵		فصل دوازدهم: مسائل حرفه ای و اخلاقی
۲۹۹		اصول اخلاقی
۳۰۶		تعلیم دادن در روان درمانی اُضدادی
۳۱۸		منابع
۳۱۱		واژنامه

«یادنامه استاد دکتر ثنایی: بنیانگذار خانواده‌درمانی سیستمی در ایران»

قلم من از نوشتن درباره بزرگ‌مردی که قریب به ۴۰ سال، یکه و تنها، نستوه و خستگی‌ناپذیر، برای معرفی دانش خانواده‌درمانی با نگاه سیستمی به جامعه دانشگاهی و مردم فهیم کشورش قدم برداشت قاصر است. من از سال ۱۳۷۶ که افتخار شاگردی ایشان را در دوره کارشناسی ارشد و دکتری مشاوره داشتم همواره از دانش سرشار و عمیق و نو بودن همیشگی حرف‌هایش بهره فراوان بردم و با او بود که راهم را در مشاوره یافتم.

دکتر ثنایی از دید من استادی بی‌بدیل و شخصیتی اسطوره‌ای است. آنچه او را برایم به اسطوره خانواده‌درمانی تبدیل کرد: ۱- دقت نظر، ۲- باورپذیری عمیق ایشان به دانش سیستمی، و ۳- غیرت علمی بوده است.

او عقیده راسخ داشت که علم پدیده‌ای بشری است و غربی و غیرغربی ندارد و تلاش برای تصاحب علم و ابداع القاب خاصی چون مشاوره بومی یا خانواده‌درمانی بومی (ایرانی)

بازتاب حرف کسانی است که با علم و راه و رسم زندگی علمی مشکل دارند او درک درستی از علم و اصول آن در زندگی ندارند. و طرفداری از دانش بومی ناشی از بی‌اطلاعی و اشراف نداشتن به خاصیت علم و علمی زیستن است. زیرا به عقیده او «علم، علم است و علم وطن و سرزمین خاصی ندارد. علم محصول اندیشه، شناخت، و اکتشافات انسان است، هم‌چنان که انسان، انسان است و در جوامع مختلف لباس متفاوتی بر تن می‌کند ظاهر علم هم از جایی به جای دیگر متفاوت است اما اصول علم یکی است». برای نمونه، این‌طور نیست که قانون جاذبه در فلان جامعه یک جور و در جامعه دیگری جور دیگری باشد. جاذبه، جاذبه است و اصول و قوانین علمی آن فراگیر»

استاد ثنایی فردی بسیار جدی، تیزبین، کوشا و با مرزهای شخصی، شخصیتی و حرفه‌ای کاملاً مشخص و شفاف بود. او واجد اخلاق حرفه‌ای و عملگرا بود. او عاشق مشاوره و درمان سیستمی بود و به آن باوری عمیق و راسخ داشت. هرگز نشد که با هر استدلالی از هر کسی، در عقایدش به اصول سیستمی ذره‌ای مردد و متزلزل شود چون برگزیدن دید سیستمی ثمره مطالعات عمیق، گسترده، دامنه‌دار و هوشمندانه او بود.

ایشان می‌گفت: «برای نجات از گرداب بی‌تکلفی و رسیدن به جواب و دستاویز کار بالینی، سال‌های سال مطالعات فراوان کردم». او حتی در آمریکا هم متقاعد نشد که نگاهی خطی و علت و معلولی و محض بالینی به مشکلات مراجعان داشته باشد و از کار بالینی به معنای دی اس امی آن هرگز راضی و مطمئن نبود. وی به تجربه دریافته بود که مشاوره فردی و نگاه آسیب‌شناختی، راهگشای کار با مراجع نیست و مراجع گرفتار و مشکل‌دار لزوماً بیمار نیست. بنابراین، او نگاهی غیرآسیب‌شناختی و غیرخطی و غیرفردمحورانه را در کار با مراجعان در پیش گرفت و پس از آشنایی با صاحب‌نظران و متخصصان وادی خانواده، سرانجام راه خود را در کار با زوج و خانواده یافت.

استاد ثنایی، دید سیستمی را که تا سال ۱۹۷۸ با آن برخورد نکرده بود، ثمره شرکت در کلاس‌هایی درباره مشاوره و درمان خانواده و ازدواج در دانشگاه کولورادو و به‌ویژه در دانشگاه دنور می‌دانست. بعد از آن، پس از سال‌ها سردرگمی در کار با مراجع، راه خود را یافت. به‌نظر من، دکتر ثنایی با داشتن ذهنی خلاق و پرسشگرانه به راحتی با درمان‌های رایج و پُرآوازه فردی (راجرزی، پرلزی، گلاسری، الیسی و غیره) متقاعد نشد و به آن‌ها بسنده نکرد

و تن نداد. و همچون دیگر پیشکسوتان این رشته در امریکا، با تیزبینی خاص خود سرانجام توانست مروج دید سیستمی در درمان در ایران شود. او اینک پس از قریب به نیم قرن کار و تلاش و ترویج مواضع فکری خود به استوانه‌ای استوار و بی‌همتا تبدیل شده و مشعل فروزانی را به دست آیندگان داده است که با تربیت نسلی علاقه‌مند و مشتاق هرگز خاموش نخواهد شد. تاریخ گواه این ادعا و نیم قرن تلاش ثنایی است.

هرچند هنوز هم رویکرد سیستمی در بین خیل عظیمی از تربیت‌یافتگان مکاتب خطی فردمحورانه بالینی و غیربالینی در ایران به‌شایستگی شناخته نشده است و طرفداران زیادی ندارد اما با رهپویان جدی و باصلابتی که در این راه وجود دارند، در کمتر از یک دهه رویکرد سیستمی فراگیر و پانورامیک خواهد شد.

کسانی چون دکتر بوستانی پور، دکتر بابا صفری، دکتر مهدیه هاشمی، دکتر نستر نبراهیمی، دکتر نازنین میرزایی، سیده رحمت، دکتر گودرزی، دکتر موسوی، خانم سورانی، خانم عظیمی ... جملگی برخی از مدافعان رویکردی در کار با مراجعان هستند که با نام ثنایی در ایران گره خورده است.

دکتر ثنایی می‌گفت: «استادی خوب است که شاگردانی را تربیت کند که پس از او راهش را ادامه دهند.» و حرف او امروز به واقعیت پیوسته است. اینک او در بلندای سپهر خانواده‌درمانی سیستمی به‌عنوان مروج، و پایه‌گذار آن [در ایران] ایستاده است، که انکار جدیت، مداومت و ایستادگی او در ترویج دانش خانواده‌درمانی سیستمی را ناممکن می‌سازد. و چاره‌ای جز فرود آوردن سر تعظیم در برابر مواضع علمی ایشان نیست.

او خدمات بسیاری به جامعه علمی ایران در حوزه مشاوره و مشاوره خانواده ارائه کرد، وی نقش کلیدی در تدوین برنامه‌های رشته مشاوره خانواده در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، تدوین آیین‌نامه و اساسنامه انجمن مشاوره ایران، تدوین اساسنامه سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره ایران، راه‌اندازی نشریه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، نگارش بیش از ده‌ها کتاب دانشگاهی، مقالات علمی، و هدایت صدها پایان‌نامه داشت که نشان از عشق و ارادت او به راهی است که برگزیده بود.

اینک مشاوره راه خود را یافته است و سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره بی‌تردید وجودش را مدیون تلاش‌های بزرگمردی است که به‌شایستگی جایگاه اجرایی‌اش شناخته

نشد. بر کسی پوشیده نیست که شخصیت نافذ، کاریزماتیک و جدی دکتر ثنایی، از او اسطوره‌ای استراتژیست ساخت؛ اسطوره‌ای همتای صاحب‌نظران پُرآوازه‌ای چون موری بوئن، جان ویکلند، واتسلاویک، گریگوری بیتسون، سالوادور مینوچین، جی هیلی و غیره. او اینک آرام گرفته است و در دنیای باقی ناظر ماست. وی این مشعل را به دست آیندگانش سپرده است، و نیک می‌دانست که راهش ادامه دارد.

من بر خود می‌بالم که در عصری زیسته‌ام که افتخار شاگردی و هم‌کلامی و همکاری با مرد فرزانه‌ای را داشته‌ام که همواره در هر برخورد برایم الهام‌بخش بود. ثنایی در اوج بود و تا همیشه در اوج می‌ماند. چه باور کنیم یا نکنیم، او اسطوره‌ی خانواده‌درمانی در ایران زمین است. من رجاء واثق دارم که قرن‌ها باید بگذرد تا دوباره مردی با صلابت و عاشق، با جدیت و دوست‌داشتنی چون ثنایی در سپهر مشاوره ایران عرض اندام کند.

امیدوارم رهروان جدی نسل حاضر و آینده با اهتمام جدی به آثار برجای‌مانده از او قدر این اسطوره را بدانند و رحمتش را پاس بدارند.

از خانواده‌ی منبع و معزز ایشان به‌سبب همراهی و حمایت بی‌شائبه و فرصت‌هایی که به این بزرگمرد دادند تا دانش او در میان آیندگان جاری شود، سپاسگزارم و از اینکه دیگر در این دنیای خاکی نیست و آسمانی شد، افسوس می‌خورم و از خداوند منان عزت و غفران الهی برایش می‌طلبم.

شاگرد همیشگی

دکتر فرشاد بهاری

«یادنامه بانو مریم محمودی مهر»

بانو مریم محمودی مهر در تیرماه ۱۳۵۰ در خانواده‌ای کردتبار متولد شد. خانواده او در دوران جنگ تحمیلی به تهران آمد. وی دوران تحصیلات عمومی را در تهران گذراند و پس از اخذ دیپلم تجربی، ازدواج کرد و صاحب یک پسر و یک دختر شد که در تربیت ایشان همواره با عشق و علاقه کوشا بود. به گفته خواهرش، او از کودکی سنگ صبور بود. و به دلیل علاقه به کار با کودکان از سن «۱۸» سالگی در مهدکودک «نیکو» مشغول به کار شد و هجده سال به‌عنوان مدیر مهد فعالیت کرد. طی دوران فعالیتش، مهدکودک «نیکو» مهدکودکی شناخته‌شده بود که سالانه بالغ بر ۱۵۰ کودک را پرورش می‌داد.